

هشت طهماسبی
کارشناس حقوقی

"هر" ها در دام قانون

انسان‌ها با یکدیگر موجب شده و در نتیجه تسهیل زندگی و رشد آن را در پی داشته است. شکنی نیست که این تحولات در امر اطلاعات، تحولاتی در دیگر امور زندگی را نیز در پی داشته و آثار مثبت فراوانی به همراه آورده است.

اما چنانچه با بدیدی منصفانه به موضوع بنگریم، قطعاً همه آن تحولات جدید ابعاد و آثار مثبت ندارند. به عبارت دیگر، در کنار محاسن ناشی از تحول مقوله اطلاعات و اطلاع‌رسانی و دگرگونی چشمگیر در عرصه ارتباطات معایب چندی نیز نهفته است که می‌تواند در صورت نادیده گرفته شدن، زیان‌های جبران نابنیبری را بر جامعه بشری وارد آورد.

اکثر ما از مجرمان بیزاریم و احساس می‌کنیم که در مقابل وقوع جرایم مختلف بسیار آسیب‌پذیر هستیم، وجود جرایم در خیابان‌های شهر نیز یادآور آسیب‌پذیری ما و در معرض خطر بودن آزادی و حقوق ماست. بطوط کلی جرایم گوناگون یک مشکل اساسی در جوامع بشمار می‌رود. این در حالی است که هر روز با توسعه و گسترش جرایم از هر نظر بالاخص نوع جرم رویرو هستیم. و هر روز جرایم جدیدتری کشف شده و به لیست جرایم قبلی افزوده می‌شود. به عنوان نمونه گسترش وسائل ارتباط جمعی و ابزارهای اطلاع‌رسانی که در سال‌های اخیر به اوج شکوفایی خود رسیده تحولاتی بس عظیم را در روابط

جامعه عاری از جرم تابحال وجود نداشته است و پس از این نیز مطمئناً وجود نخواهد داشت. اما نکته‌ای که نباید فراموش کرد این است که با رشد و تحول در جوامع، جرایم نیز تغییر می‌کنند. با پیشرفت جوامع، جرایم نیز گسترش می‌یابند. فن اوری های جدید، فرسته‌های جدیدی برای قانون گریزان پذید می‌آورد و پذید آمدن جرایم مرتبط با رایانه‌ها درست مانند پذید آمدن جرایم مرتبط با هر نوع پیشرفت دیگر بوده است. مادر زندگی روزمره با انواع جرایم رویرو هستیم و مظاہر جرم، ابعاد زندگی، راحت تاثیر قرار داده است.

راهنمای سازمان ملل نیز جرایم کامپیوتری را اینگونه تعریف کرده است:

”جرایم کامپیوتری می‌توانند شامل فعالیت‌های محترمانه باشد که ماهیتی سنتی دارند از جمله سرقت، کلاهبرداری، جعل و سوء استفاده که همگی به طور معمول در همه جامشمول ضمانت اجراهای کیفری است و کامپیوتر نیز فرصت‌های تازه‌ای برای سوء استفاده به وجود آورده است که می‌توانند و یا باید جرم انگاری شوند.“

همچنین در رهنمود شورای اروپا برای تعریف جرم کامپیوتری نظرات مختلفی با اهداف مطالعاتی و موضوعی مطرح شده و یکی از آنها جرم کامپیوتری را اینگونه تعریف کرده است:

”هر عمل غیرقانونی که کامپیوتر ابزار یا موضوع جرم باشد و به عبارت دیگر هر جرمی که ابزار یا هدف آن تاثیرگذاری بر عملکرد کامپیوتر باشد.“

نباید از نظر دور داشت که تعریف جرم کامپیوتری در هر کشور متفاوت است. قانونگذاران فنلاند جرم کامپیوتری را به این ترتیب تعریف کرده‌اند:

”جرائم است که در برگیرنده سیستم‌ها و داده‌ها یا احداثی نرم‌افزار و سخت‌افزار به عنوان یک هدف یا یک ابزار یا یک عمل مجرمانه است.“

در ایالات متحده تعریف موسعی از جرم کامپیوتری به عمل آمده است به این صورت که: ”هر اقدام غیرقانونی که با یک کامپیوتر یا سیستم کامپیوتری یا به کارگیری آن مرتبط باشد را جرم کامپیوتری می‌گویند و هر اقدام عمومی که به هر ترتیب با کامپیوتر مرتبط بوده و موجب ایجاد خسارت به یزه دیده شده و مرتکب از این طریق منافعی را تحصیل کند جرم کامپیوتری است.“

وزارت دادگستری آمریکا نیز هر اقدام غیرقانونی که برای ارتکاب پی‌جوبی یا پیگرد قضائی آن بهره‌برداری از داشن فن‌آوری کامپیوتر ضروری باشد را جرم کامپیوتری دانسته است.

نقش کامپیوترها و شبکه‌های در ارتکاب جرایم:

۱- کامپیوتر و شبکه می‌توانند به عنوان وسیله‌ای برای ارتکاب جرم محسوب شود.

۲- کامپیوتر و شبکه می‌تواند هدف جرم باشد

به کامپیوتر شخصی دیگران، از دیگر مواردی است که تخطی از آن مجازات سنگینی در پی دارد. این قوانین برای محدود کردن کاربران یا جلوگیری از سلب آزادی اشخاص نیست و می‌تواند راحلهای مفید و موثری را برای ضایعه مند کردن فعالیت شرکت‌های بخش خصوصی و برخورد قانونمند با جرایمی که در این حوزه اتفاق می‌افتد را پیش رو قرار دهد.

مفهوم جرایم کامپیوتری

مباحث زیادی در بین کارشناسان درباره آنچه تشکیل دهنده جرایم کامپیوتری است و یا جرایم

تخلفات و جرایم رایانه‌ای از جمله این نقاط منفی ابزارهای نوین اطلاع‌رسانی است که علیرغم وضع مقررات و قوانین متعدد برای جلوگیری از وقوع آنها در کشورهای مختلف هنوز موفقیت چندانی حاصل نشده است.

هک و نفوذگری در رایانه‌های شخصی و دولتی نیز تا چند سال پیش همچون گوشش‌های تاریک یک تکنولوژی پیشرفتی به شمار می‌آمد که تنها در فیلم‌های سینمایی و داستان‌های مهیج به تصویر کشیده می‌شد. اما اکنون با پیشرفت‌هایی که در زمینه توسعه اینترنت در کشور ما ایجاد شده، آمار جرایمی مانند نفوذ غیرمحاذ و حتی کلاهبرداری و دستکاری در اطلاعات به تدریج رو به افزایش

است. این در حالی است که ماتا امروز قانون مصوب و خاصی برای اینگونه جرایم نداشته‌ایم و اکنون پس از گذشت سالها از ورود تکنولوژی کامپیوتر و اینترنت به ایران و هم‌مان با توجه عامه مردم و دولتمردان به

تجهیز فن‌آوری اطلاعات و رونق دادن به فعالیت‌های آی‌تی (IT) در بخش‌های دولتی توسط نهادهایی چون شورای عالی اطلاع‌رسانی و در قالب طرح‌هایی مانند تکفا، برخورد با جرایم رایانه‌ای مراحل تدوین و تصویب خود را طی می‌کند.

پیش‌نویس این قانون که توسط کمیته مبارزه با جرایم رایانه‌ای قوه قضائیه در ۷۳ ماده تهیه گردیده به مراحل نهایی خود نزدیک شده و جهت اجرا باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

تا این مرحله این پیش‌نویس بازخورددهای فکری و اندیشه‌ای مختلفی را در جامعه ایجاد کرده است. برخی مخالف و برخی موافق و برخی نیز خواستار اصلاح این پیش‌نویس هستند.

اما واقعیت این است که وجود یک قانون برای جرایم اینترنتی لازم است، همانطور که وجود قوانین راهنمایی و رانندگی برای جامعه‌ای که مردمش از اثومبیل استفاده می‌کند لازم و ضروری است. در تمام کشورهای دنیا هم قوانینی برای جرائم اینترنتی در نظر گرفته شده است، به عنوان مثال: در ایالات متحده، انتشار عکس‌های جنسی کودکان ممنوع است و کسانی که از این قانون تخطی کنند، به شدت مجازات می‌شوند. همچنین انتشار ویروس، یا نفوذ

طرح مبارزه با جرایم رایانه‌ای با وجود برخی کاستی‌ها، تختیین حرکت در عرصه رایانه‌ای کشور به شمار می‌رود

مربوط به کامپیوتر در جریان است. و پس از گذشت سال‌ها نفوذ، یک تعریف رسمی بین‌المللی برای این اصطلاحات وجود ندارد. مولفان و کارشناسانی که در بیان یافتن تعریفی برای جرایم کامپیوتری هستند تردیدی در موجودیت این پدیده ندارند، اما تعاریف ارائه شده از سوی آنان در حیطه تخصص مطالعاتی آنها می‌باشد.

در کنگره دهم سازمان ملل متحد در مورد پیشگیری از جرم و اعمال مجرمین، جرم کامپیوتری با تو تعریف طبقه‌بندی شده است.

(جرائم کامپیوتری) می‌باشد که به شرح زیر است:

”هرگونه رفتار مستقیم غیرقانونی به وسیله عملیات الکترونیکی که امنیت سیستم‌های کامپیوتری و داده‌های پردازش شده به وسیله آنها را هدف قرار دهد.“

کاملاً با جرایم کلاسیک تفاوت دارند و در دنیا مجازی به وقوع می‌پیوندند اما آثار آنها در دنیا واقعی ظاهر می‌شود، مانند دسترسی غیرمجاز به سیستم‌های کامپیوتری.

در حال حاضر تشریح حقوقی جرایم کامپیوتری یا جرایم مرتبط با کامپیوتر ضروری به نظر می‌رسد که در ادامه این نوشتار بررسی می‌شود.

کلاهبرداری کامپیوتری

جرائم کلاهبرداری کامپیوتری با بحث و رود دستورالعمل‌های اضافی شروع شد. طبعاً در طول زمان، این جرم راه تکامل خود را پیمود. زیرا در قوانین ناظر بر کلاهبرداری کشورهای گروه سیویل و از جمله ایران، لازم است که شخص، انسان دیگری را بطوط مستقیم بفریبد و لی کلاهبرداری کامپیوتری چنین الزام‌هایی را دارا نمی‌باشد. از این رو خلاف تقنیتی پیش می‌آید که در برخی کشورها با وضع قانون جرم کلاهبرداری کامپیوتری، خلاف موجود پر شده است. در جرم کلاهبرداری و دیگر جرایم علیه اموال، مسیر حرکت مجرم متفاوت است. در سرقت، سارق سراغ صاحب مال می‌رود و مال وی را می‌ریابد. در کلاهبرداری، اگر چه ظاهراً صاحب مال سراغ مجرم می‌رود، اما در واقع مانور متقابلانه مجرم موجب رجوع صاحب مال به اوست و تسلیم مال به مجرم نیز براساس رضایت مال باخته است. در خیانت در امانت نیز، مجرم مال را به رسم امانت دریافت می‌کند، اما از امانت تخطی می‌کند. اما در کلاهبرداری کامپیوتری، فرد با اعمال خاص نرم‌افزاری دست به ارتکاب جرم می‌زند.

جرائم بطوط مستقیم هیچ کس را نمی‌فریبد، بلکه فریب نسبت است، وی چه دارای سمت باشد (وکیل، نماینده پارلمان و ...) یا خیر، بصورت غیرمجاز، به سیستم کامپیوتری دست می‌یابد به هدف خود نائل می‌شود.

هیچ مالی به رسم امانت به وی سپرده نشده است و فقط به واسطه برنامه‌ریزی، سوء استفاده از ورودی.

داشته باشد زیرا به اعتقاد بسیاری از حقوق دانان ایرانی (بزه دیده).

۳-۳- از کامپیوترها و شبکه‌ها می‌توان برای مقاصد مرتبط با جرم استفاده کرد. به عنوان مثال نگهداری سوابق فعالیت‌های قاچاقچیان.

بنابراین جرم کامپیوتری را از دو نظر می‌توان تعریف کرد:

الف: در تعریف مضيق، جرم کامپیوتری اساساً منحصر و محدود به نفوذ غیرمجاز، تحریف یا تخریب

از طریق کدهای کامپیوتری،

جاسوسی کامپیوتری، جعل و کلاهبرداری کامپیوتری خواهد بود و همچنین آزار و اذیت، سوء استفاده از

پست الکترونیک، سرفت و ... از طریق سیستم‌های کامپیوتری جرم نخواهد بود.

ب: در تعریف موسع از جرم کامپیوتری، هر فعل و ترک فعلی که از طریق یا به کمک کامپیوتر و یا از طریق شبکه‌های کامپیوتری یا از طریق اینترنت، چه بطور مستقیم یا غیرمستقیم انجام می‌شود که توسط قانون منع گردیده و برای آنها مجازات مالی یا جسمی در نظر گرفته شده است را شامل می‌شود.

قانون فن اوری اطلاعات سال ۲۰۰۰

کرد و فقط نفوذ غیرمجاز، تحریب کامپیوتری و پورنوگرافی در فضای مجازی را به عنوان جرم کامپیوتری محسوب کرده و مطابق این قانون نمی‌توان مرتكبین کلاهبرداری کامپیوتری را تحت تعقیب قرار داد و فقط

من توان براساس ماده ۴۱۰ قانون جزای هندستان در خصوص دروغگویی و فریب، شخص مرتكب را مجازات نمود.

قانونگذارانی که از تعریف مضيق پیروی می‌کنند معتقدند که قوانین سنتی پاسخگوی نیازهای قانونی دوران معاصر می‌باشد و برای مبارزه با اشکال جدید جرم نیازی به وضع قوانین جدید و ایجاد تورم کیفری نیست.

ایران نیز جزء آن دسته کشورهای است که باید تعریفی از جرم کامپیوتری

در کشورهای مختلف جهان،
مجازات‌هایی برای جرایم کامپیوتری
در نظر گرفته شده است

انتقال نیرو و ... به منظور مبارزه و معارضه با نظام سیاسی کشور است.

مقررات سایبوتاز مرسوم در کشور ما به صورت متفرق و از جمله جرایم علیه خطوط نفت، راه آهن، هواپیمایی و ... می‌باشد و مصاديق مذکور در مقررات یاد شده ناظر به اهداف فیزیکی است.

در سایبوتاز کامپیووتری، ورود، تغییر، محظوظ، متوقفسازی و مداخله در داده‌ها و اطلاعات و سیستم کامپیووتری و مخابراتی ارگان‌های دولتی صورت می‌گیرد تا بالا خالل در روند کار آن ارگان، نوعی اخلال در نظام سیاسی کشور پیش آید.

با توجه به نحوه ارتکاب و نیز موضوع جرم سایبوتاز مرسوم متفاوت است و نیازمند مقررات جدایانه و جدید است.

این جرم به صورت کدبندی و در اینترپول، کنوانسیون اروپایی "سایبرکرایم" ذکر شده است.

تخرب کامپیووتری

بررسی جرایم تخرب در قانون مجازات اسلامی حاکی از اثالافه، از بین بردن و نابود کردن اموال منقول و غیرمنقول از جمله اشجار، باغ‌ها، استانداری املاک و ... است.

تخرب کامپیووتری جرمی است که از لحظه عنصر معنوی و هدف جرم مانند تخرب مرسوم است. اما به دلیل نوع رفتار مرتكب و نحوه ارتکاب و موضوع جرم با تخرب مرسوم تفاوت دارد.

مرتكب تخرب کامپیووتری هیچ فعل فیزیکی در عالم واقع انجام نمی‌دهد بلکه در محیط دیجیتال با ورود، محظوظ، تغییر، اثبات و ... داده‌ها یا اطلاعات به دیگری ضرر می‌رساند. داده‌هایی که برای دیگران ارزشمند محسوب می‌شود و ایجاد مسائل یاد شده در آنها موجب ضرر مالی به وی می‌شود.

وجه تمایز تخرب و سایبوتاز

۱- تفاوت در نیت مرتكب: سایبوتاز مبارزه با نظام سیاسی است اما هدف تخربیه نابودی اموال دیگری و ایجاد ضرر مالی می‌باشد.

۲- تفاوت در موضوع جرم: در سایبوتاز، ارگان‌ها، نهادها و وزارت‌خانه‌های دولتی هدف قرار می‌گیرند. و در حالی که در تخربیه داده‌های شخصی دیگران مورد هدف واقع می‌شوند.

گسترش تدریجی کاربرد اسناد الکترونیکی و تفاوت این اسناد با اسندهای کاغذی از حیث فیزیکی و تشابه از حیث اصول اثباتی و استنادی، با توجه به تحول مصاديق جعل در محیط دیجیتال از شکل مادر و عمده و ظهور مصاديق جدید در کارت اعتباری، بانکداری الکترونیکی، پرداخت الکترونیکی و در نهایت تجارت الکترونیکی، یادآوری این نکته ضروری به نظر می‌رسد که مفهوم سند در قانون

خروجی و داده‌پردازی و ... به اموال دست می‌یابد. در حقیقت کلاهبرداری از شکل ساده و سنتی، کلاهبرداری و تقلب در پست و تمبرهای پستی، وجه رایج، روند شرکت سازی کذب، استفاده از شکردهای اقتصادی و تجاری، سوءاستفاده از بیمه، سوءاستفاده از سیستم بانکداری، کارت‌های اعتباری و اسناد اعتباری هر روز بیشتر پیچیده‌تر می‌شود و بتدریج در جامعه اطلاعاتی و عصر اطلاعات وارد شکل جدید خود می‌شود.

کلاهبرداری کامپیووتری
ابتدا بصورت تقلب در مرحله برنامه نویسی و دادن دستورالعمل‌های اضافی خلاصه می‌شد.

این دستورالعمل‌ها و برنامه‌های تقلیبی، یا مستقیم هدف مالی داشت یا دادن ظاهر واقعی به یک امر کذب بود و همین موجب تسليم و تسلیم ناروای مال می‌شد.

بعدها با پیشرفت برنامه نویسی و ارتقای نحوه دستیابی کلاهبرداری کامپیووتری شکل جدیدی به خود گرفت. با بحث آن لاین (on Line) شدن داده‌ها، و در کنار آن بسته‌های نرم‌افزاری، ویروس‌ها، کرم‌ها، وب‌صفحه‌های زمانی منطقه‌ای و ... موجب شد مجرم بتواند هم به سهولت به کدهای محزمانه اشخاص دست یابد و هم بتواند اموال آنان را برباید و به خود اختصاص دهد.

جعل کامپیووتری

جعل مرسوم و کلاسیک ناظر به جعل چیزی است که قابلیت استناد داشته باشد و بتوان آن را رانه کرد و اثر حقوقی بر آن مترب می‌باشد. موضوع این جرم ساختن نوشته، سند و هر چیز دیگر برخلاف حقیقت است و ساختن به شکل به وجود آوردن سند و ایجاد نوشته و سند، خراشیدن، تراشیدن، محظوظ، اثبات می‌شود.

اما در محیط دیجیتال، تراشیدن، خراشیدن، محظوظ، اثبات به شکل فیزیکی اصلًا وجود ندارد و به شکل دیجیتال یعنی ورود، تغییر، محظوظ، متوقف سازی داده‌ها و مدخله در داده‌ها (به انضمام ارتباطات راه دور) ارتکاب می‌یابد.

سایبوتاز کامپیووتری

سایبوتاز یا خرابکاری، تخرب اموال دولتی، اخلال در نظم امور، اعمال تخربی در خطوط نفت و

با توجه به تحول کاربرد سند و شکل آن و

دستیابی غیرمجاز

دستیابی غیرمجاز جزء جرایم صرفاً کامپیوتری و جدید است و ماهیت و طبعی صرف‌آفندی دارد.

در اکثر کشورها همگام با دکترین‌های حقوق کیفری اطلاعاتی، کنوانسیون اروپایی سایبرکرایم، دستورالعمل کدبندی جرایم کامپیوتری اینترپول، توصیه‌نامه AIDP، انجمن بین‌المللی حقوق جزاء، توصیه‌نامه OECD، جرم مستقل تحت این عنوان تصویب و در مقررات جزائی گنجانده شده است.

این جرم صرف دستیابی است و با مفاهیم مجرمانه دیگر یعنی نفوذیابی، شود، افسه که همه از جرایم ناقض حمایت از داده‌ها می‌باشند، تفاوت دارد.

این جرم می‌تواند به عنوان جزئی از عنصر مادی جرایم مهمتر به کار رود. آنگاه تنها جرم مستقل نخواهد بود بلکه جزئی از جرم مهمتر می‌باشد. و به دلیل ماهیت و طبع ساده این جرم، جرم مادر و عمدۀ محسوب می‌شود.

شنود غیرقانونی

شنود غیرقانونی از جمله جرایم مهم کامپیوتری است که به دلیل اهمیت آن در کنوانسیون اروپایی سایبرکرایم، توصیه‌نامه AIDP، توصیه‌نامه OECD، کد جرایم اینترپول و... ذکر شده است.

شنود معادل Interception

پدیده‌های الکترونیکی است که با استراق سمع تفاوت دارد و استراق سمع به صورت شنیداری و در مخابرات (مکالمات تلفنی) صورت می‌گیرد. اما شنود کامپیوتری به صورت دسترسی به داده‌ها و توقف انتقال داده‌ها صورت می‌گیرد که خاص محیط سایبر است.

هک

در تصور عمومی مردم و جوامع هک یا نفوذگری همان از میان رفتن یک وب سایت و اطلاعات موجود در آن است.

هکرها

کارهایی که هکرها انجام می‌دهند معمولاً از روی بدخواهی نیست. انگیزه بیشتر هکرها برای این کار، تمایل شدید به یادگیری نحوه کار سیستم رایانه یافتن راهی برای ورود مخفیانه به آنها و پیدا کردن سوراخ‌های امنیتی این سیستم‌ها است.

در دهه ۱۹۷۰ واژه هکر به شخصی اطلاق می‌شد که در برنامه‌نویسی بسیار ماهر باشد.

بعد‌هادر دهه ۱۹۸۰ این واژه به معنی شخصی بود که در نفوذ به سیستم‌های جدید به صورت ناشناس تبحر داشته باشد. اما امروزه این واژه مفهوم یک جرم را می‌رساند.

کرکرها

کرکرها، هکرهایی بدخواه هستند. آنها به سیستم‌ها رخته می‌کنند تا خرابکاری کنند، ویروس‌ها و کرم‌های رایانه‌ای را منتشر کنند، فایل‌ها را پاک کنند یا بعضی انواع دیگر ویرانی را بار آورند. اختلاس، کلاهبرداری یا جاسوسی صنعتی (سرقت و اطلاعات محظوظه یک شرکت) تنها بخش کوچکی از اهداف احتمالی کرکرها می‌باشد.

برخی معتقدند کشورهایی که مهد کامپیوتر و اینترنت هستند باید بیشتر با موضوع هک و نفوذگری درگیر باشند و به عکس عده‌ای دیگر معتقدند که این یک ادعا بیش نیست. چون هیچ آمار رسمی‌ای این موضوع را تأثید نمی‌کند

چنانکه پروژی عنوان می‌کند: "در هر جا که سیستم یا شبکه رایانه‌ای وجود داشته باشد، هکرها نیز وجود خواهد داشت. شاید فقدان قوانین جزائی مرتبط با این جرایم و فقدان سیاست جزائی مناسب در یک جامعه و عدم توجه به اهمیت و امنیت سیستم‌ها و شبکه‌های رایانه‌ای و نادیده گرفتن اتفاقات پیشگیرانه زمینه‌ساز رشد هکرها باشد.

نفوذگری به معنای خاص و قانونی آن دلایل با جرایمی مثل ورود غیرمجاز و ورود به عنف اماكن ساختی بیشتری دارد."

در کنگره دهم سازمان ملل دو تعریف از جرایم کامپیوتری ارائه شده است

این دو جرم اغلب همزمان یا توان با هم ارتکاب می‌یابند و بیشتر موارد تخریب و ایجاد اختلال مستلزم دسترسی غیرمجاز به داده‌ها و سیستم‌ها است مردم عادی آن دو را یکی تلقی می‌کنند.

هکرها خود دو نوع هستند:

۱. هکرها

۲. کرکرها

که با یکدیگر متفاوت هستند.